

Πρόλογος: Η Κρύπτη

Το ανάκτορο, χτισμένο πάνω στο βουνό, δέσποζε σε μια κοιλάδα της Βαυαρικής υπαίθρου, τόσο όμορφη που έγινε γνωστή ως Gottesgarten, το περιβόλι του Θεού.

Κάτω, από τα χωριά και τα αγροκτήματα που απλώνονταν στις όχθες του φιδογυριστού ποταμού, την προσοχή τραβούσε το Σλος Μπαντζ. Οι κατασκευασμένες από πέτρα πτέρυγές του, που εκτείνονταν παντού, χρύσιζαν στο φως του ήλιου, και τα δυο μπρούτζινα, ελαφρά κωνικού σχήματος καμπαναριά υψώνονταν ψηλά πάνω από την μπαρόκ εκκλησία του. Το κτίσμα είχε ιστορία χιλίων ετών: υπήρξε εμπορικός σταθμός κάστρο για την αναχαίτιση εχθρικών στρατών, μοναστήρι Βενεδικτίνων. Λεπλατήθηκε και καταστράφηκε στον πόλεμο και ανοικοδομήθηκε με μεγάλη πολυτέλεια για τη βασιλική οικογένεια των Βίτελσμπαχ. Δούκες και βασιλείς –σε μια περίπτωση και ο τελευταίος αυτοκράτορας της Γερμανίας, ο Κάιζερ Γουλιέλμος Β΄– απόλαυσαν τα πολυτελή δώματά του. Την άνοιξη του 1945 το κολοσσιαίο αυτό κτήριο λειτουργούσε ως παράρτημα μιας διαβόητης ειδικής ομάδας που σε όλη τη διάρκεια του πολέμου λεπλατούσε την κατακτημένη Ευρώπη για τη δόξα του Γ΄ Ράιχ.

Καθώς, έπειτα από έξι χρόνια ανελέητου πολέμου, η ήττα πλησίαζε, οι Ναζί σε όλη τη Γερμανία είχαν αρχίσει να καίνε απόρρητους κρατικούς φακέλους πριν κατασχεθούν και χρησιμοποιηθούν ενα-

ντίον τους. Σαν καλοί γραφειοκράτες, όμως, αδυνατούσαν να καταστρέψουν τα έγγραφά τους. Τα έκρυψαν σε δάση και ορυχεία, αλλά και σε κάστρα και παλάτια όπως αυτό εδώ. Σε όλη τη χώρα, απέραντες βιβλιοθήκες γεμάτες μυστικά περίμεναν τους Συμμάχους να τα ανακαλύψουν: λεπτομερή υπηρεσιακά αρχεία που έριχναν φως στη στρεβλή γερμανική γραφειοκρατία, στην ανελέητη πολεμική στρατηγική των στρατιωτικών και στο εμμονικό σχέδιο των Ναζί να καθαρίσουν την Ευρώπη από τα «ανεπιθύμητα στοιχεία» της άπαξ διά παντός.

Τη δεύτερη εβδομάδα του Απριλίου, η Τρίτη Αμερικανική Στρατιά, υπό τον στρατηγό Τζορτζ Σ. Πάτον, και η Έβδομη Στρατιά, υπό τον στρατηγό Αλεξάντερ Πατς, κατέλαβαν την περιοχή. Αφότου διέσχισαν τον Ρήνο, λίγες εβδομάδες νωρίτερα, οι στρατιώτες έκαναν εφορμήσεις στις δυτικές περιοχές της ερημωμένης χώρας¹, καθυστερώντας μόνο από γκρεμισμένες γέφυρες, αυτοσχέδια οδοφράγματα και θύλακες πεισματικής αντίστασης. Πέρασαν από πόλεις ισοπεδωμένες από τους συμμαχικούς βομβαρδισμούς. Πέρασαν μπροστά από χωρικούς με κενό βλέμμα και σπίτια όπου δεν κυμάτιζε η ναζιστική σβάστικα, αλλά λευκά σεντόνια και μαξιλαροθήκες. Ο γερμανικός στρατός ήταν σχεδόν διαλυμένος. Σχεδόν τέσσερις εβδομάδες αργότερα ο Χίτλερ θα ήταν νεκρός.

Λίγο μετά την άφιξή τους στην περιοχή, οι Αμερικανοί συνάντησαν έναν εντυπωσιακό αριστοκράτη με μονόκλ και ψηλές, γυαλισμένες μπότες. Ο Κουρτ φον Μπερ πέρασε τον πόλεμο στο Παρίσι² καταλπαστεύοντας ιδιωτικές συλλογές έργων τέχνης και λεπλατώντας τα έπιπλα από τα νοικοκυριά δεκάδων χιλιάδων Εβραίων στη Γαλλία, το Βέλγιο και την Ολλανδία. Λίγο πριν την απελευθέρωση του Παρισιού, διέφυγε μαζί με τη γυναίκα του στο Μπαντς μαζί με ένα σωρό κλεμμένους θησαυρούς σε ένα κονβόι έντεκα αυτοκινήτων και τεσσάρων φορτηγών.

Αυτό που ήθελε τώρα πια ο φον Μπερ ήταν να πετύχει μια συμφωνία.

Πήγε στη γειτονική πόλη Λίχτενφελς και προσέγγισε έναν αξιω-

ματούχο της στρατιωτικής διοίκησης, ονόματι Σάμιουελ Έιμπερ. Φαίνεται ότι ο φον Μπερ είχε συνηθίσει να ζει σαν βασιλιάς³ κάτω από τα εξαιρετικά ζωγραφισμένα ταβάνια του παλατιού. Αν ο Έιμπερ του έδινε την άδεια να μείνει, ο φον Μπερ θα του έδειχνε ένα κρησφύγετο με σημαντικά έγγραφα των Ναζί.

Αυτό κέντρισε την περιέργεια του Αμερικανού. Με τις επιχειρησιακές πληροφορίες να είναι περιζήτητες και τις δίκες των εγκλημάτων πολέμου στον ορίζοντα, οι συμμαχικές δυνάμεις είχαν λάβει εντολή να ανιχνεύουν και να διαφυλάσσουν οποιοδήποτε γερμανικό έγγραφο μπορούσαν να βρουν. Η στρατιά του Πάτον είχε μια υπηρεσία στρατιωτικών πληροφοριών (G-2)⁴ αφιερωμένη αποκλειστικά σε αυτό τον σκοπό. Μόνο τον μήνα Απρίλιο οι ειδικές ομάδες της συγκέντρωσαν τριάντα τόνους ναζιστικών αρχείων.

Ακολουθώντας τις οδηγίες του φον Μπερ, οι Αμερικανοί ανέβηκαν στο βουνό και πέρασαν τις πύλες του παλατιού για να τον συναντήσουν. Ο Ναζί τους οδήγησε πέντε ορόφους κάτω από τη γη, όπου, πίσω από έναν σφραγισμένο ψευδότοιχο από μπετόν, βρισκόταν κρυμμένο ένα χρυσαυχείο απόρρητων ναζιστικών εγγράφων. Τα αρχεία γέμιζαν μια τεράστια κρύπτη. Και όσα δεν χωρούσαν μέσα ήταν στοιβαγμένα σε όλο το δωμάτιο.

Αφού αποκάλυψε το μυστικό του, ο φον Μπερ, αντιλαμβανόμενος προφανώς ότι αυτός ο ελιγμός του δεν θα τον έσωζε τελικά από τα δεινά της ταπεινωτικής ήττας της Γερμανίας, προετοίμασε την αποχώρησή του από τη σκηνή με σιλ. Φόρεσε μία από τις εντυπωσιακές στολές του και συνόδευσε τη σύζυγό του στο υπνοδωμάτιό τους. Τσουγκρίζοντας δυο ποτήρια γαλλικής σαμπάνιας με λίγες σταγόνες υδροκυάνιο μέσα, ήπιαν στο τέλος της ιστορίας τους. «Το περιστατικό», έγραφε ένας Αμερικανός ανταποκριτής, «είχε όλα τα στοιχεία του μελοδράματος που φαίνεται ότι λάτρευαν οι Ναζί ηγέτες».

Κάποιοι στρατιώτες βρήκαν τον φον Μπερ και τη σύζυγό του πεσμένους μέσα στο πολυτελές περιβάλλον τους. Ενώ εξέταζαν τις σορούς τους, είδαν το μισοάδειο μπουκάλι πάνω στο τραπέζι.

Η σαμπάνια που επέλεξε το ζευγάρι ήταν μιας χρονιάς πλούσιας

σε συμβολισμό⁵: 1918, έτος κατά το οποίο η αγαπημένη τους πατρίδα είχε λυγίσει στο τέλος ενός άλλου παγκόσμιου πολέμου.

Τα έγγραφα στην κρύπτη ανήκαν στον Άλφρεντ Ρόζενμπεργκ, τον ιδεολόγο του Χίτλερ και ένα από τα πρώτα μέλη του εθνικοσοσιαλιστικού κόμματος. Ο Ρόζενμπεργκ υπήρξε μάρτυρας της γέννησης του κόμματος το 1919, όταν οι πικραμένοι και οργισμένοι Γερμανοί εθνικιστές ανακάλυψαν έναν ηγέτη στο πρόσωπο του Αδόλφου Χίτλερ, ενός πομπώδους αγύρτη βετεράνου του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Τον Νοέμβριο του 1923, τη νύχτα κατά την οποία ο Χίτλερ αποπειράθηκε να ανατρέψει την κυβέρνηση της Βαυαρίας, ο Ρόζενμπεργκ εισέβαλε στην μπυραρία του Μονάχου ένα βήμα πίσω από τον ήρώα του. Ήταν παρών στο Βερολίνο δέκα χρόνια αργότερα, όταν το κόμμα ανήλθε στην εξουσία και ξεκίνησε την εκστρατεία συντριβής των εχθρών του. Ο Ρόζενμπεργκ ήταν παρών όταν οι Ναζί αναδιαμόρφωναν ολόκληρη τη Γερμανία κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσή τους. Ήταν παρών στο τέλος, όταν ο πόλεμος πήρε άλλη τροπή και το διεστραμμένο όραμα κατέρρευσε.

Την άνοιξη του 1945, καθώς οι ερευνητές άρχισαν να ξεφυλλίζουν το τεράστιο απόθεμα εγγράφων –που περιλάμβανε 250 τόμους επίσημης και προσωπικής αλληλογραφίας– ανακάλυψαν κάτι σημαντικό: το προσωπικό ημερολόγιο του Ρόζενμπεργκ.

Ήταν ένα χειρόγραφο πεντακοσίων σελίδων, κάποιες σε ένα δεμένο σημειωματάριο, οι περισσότερες σκόρπια φύλλα. Ξεκινούσε το 1934, έπειτα από έναν χρόνο εξουσίας του Χίτλερ, και τελείωνε μια δεκαετία αργότερα, λίγους μήνες πριν τη λήξη του πολέμου. Από τα σημαντικότερα υψηλόβαθμα στελέχη του Γ΄ Ράιχ, τέτοια ημερολόγια άφησαν μόνον ο Ρόζενμπεργκ, ο υπουργός Προπαγάνδας Γιόζεφ Γκέμπελς και ο ανελέητος γενικός κυβερνήτης της κατεχόμενης Πολωνίας Χανς Φρανκ⁶. Οι υπόλοιποι, ανάμεσα σε αυτούς και ο Χίτλερ, πήραν τα μυστικά τους στον τάφο τους. Το ημερολόγιο του Ρόζενμπεργκ υποσχόταν να ρίξει φως στους μηχανισμούς του Γ΄ Ράιχ από την οπτική γωνία ενός ανθρώπου που δρού-

σε στα ανώτερα επίπεδα του ναζιστικού κόμματος για σχεδόν ένα τέταρτο του αιώνα.

Εκτός Γερμανίας, ο Ρόζενμπεργκ δεν έγινε ποτέ τόσο γνωστός όσο ο Γκέμπελς, ο εγκέφαλος των SS Χάινριχ Χίμλερ ή ο υπεύθυνος για τον οικονομικό σχεδιασμό του Χίτλερ και αρχηγός της Πολεμικής Αεροπορίας Χέρμαν Γκέρινγκ. Ο Ρόζενμπεργκ έπρεπε να παλέψει και να δώσει μάχες με αυτούς τους γίγαντες της ναζιστικής ιεραρχίας για να αποκτήσει το είδος της εξουσίας που πίστευε ότι του αξίζει. Αλλά είχε την υποστήριξη του Φύρερ από την αρχή ως το τέλος. Μαζί μελέτησαν όλα τα θεμελιώδη ζητήματα και ο Ρόζενμπεργκ έμεινε ακλόνητα αφοσιωμένος σ' αυτόν. Ο Χίτλερ τον διόρισε σε μια σειρά από ηγετικές θέσεις, κομματικές και κυβερνητικές, εξυψώνοντας τη δημόσια εικόνα του και παρέχοντάς του μεγάλης εμβέλειας επιρροή. Οι αντίπαλοί του στο Βερολίνο τον απεχθάνονταν, αλλά τα απλά μέλη του κόμματος τον θεωρούσαν από τις σημαντικότερες μορφές της Γερμανίας: ήταν σπουδαίος στοχαστής και είχε την εύνοια του ίδιου του Φύρερ.

Τα αποτυπώματα του Ρόζενμπεργκ θα μπορούσαν να βρεθούν σε πολλά από τα πιο διαβόητα εγκλήματα της ναζιστικής Γερμανίας.

Ενορχήστρωσε την κλοπή έργων τέχνης, αρχείων και βιβλιοθηκών από το Παρίσι ως την Κρακοβία και το Κίεβο – τα λάφυρα που οι περίφημοι «Άνδρες των Μνημείων» των Συμμάχων* θα τα εντόπιζαν σε κάστρα και αλατωρυχεία της Γερμανίας.

Το 1920 ο Ρόζενμπεργκ έσπειρε στο κεφάλι του Χίτλερ την ύπουλη ιδέα ότι πίσω από την κομμουνιστική επανάσταση στη Σοβιετική Ένωση βρισκόταν μια παγκόσμια συνωμοσία Εβραίων, και δεν έπαψε ποτέ να επαναλαμβάνει τον ισχυρισμό του αυτό. Ήταν ένθερμος υποστηρικτής της θεωρίας που υιοθέτησε ο Χίτλερ για να δικαιολογήσει

* Ομάδα ιστορικών τέχνης, αρχιτεκτόνων και άλλων ειδικών, η οποία είχε αποστολή να ανακαλύψει και να διασώσει έργα τέχνης που οι Ναζί είχαν κλέψει από όλες τις χώρες της Ευρώπης και να τα επιστρέψει στους νόμιμους ιδιοκτήτες τους (Σ.Τ.Μ.).

τον εικοσαετή καταστροφικό πόλεμο της Γερμανίας κατά των Σοβιετικών. Καθώς οι Ναζί ετοιμάζονταν να εισβάλουν στη Σοβιετική Ένωση, ο Ρόζενμπεργκ υποσχέθηκε ότι ο πόλεμος θα ήταν μια «επανάσταση κάθαρσης του βιολογικού κόσμου», που θα εξόντωνε «όλα τα φυλετικά μολυσματικά παράσιτα του εβραϊσμού και τις επιμειξίες του»⁷. Τα πρώτα χρόνια του πολέμου στο Ανατολικό Μέτωπο, όταν οι Γερμανοί είχαν καθλώσει τον Κόκκινο Στρατό έξω από τη Μόσχα, ο Ρόζενμπεργκ ασκούσε εξουσία κατακτητή τρομοκρατώντας τις Χώρες της Βαλτικής, τη Λευκορωσία και την Ουκρανία, ενώ το υπουργείο του συνεργάστηκε με τους σταυροφόρους της γενοκτονίας του Χίμλερ⁸ που σφαγίασαν τους Εβραίους σε όλη την Ανατολική Ευρώπη.

Και, αν μη τι άλλο, ο Ρόζενμπεργκ έθεσε τα θεμέλια για το Ολοκαύτωμα. Άρχισε να δημοσιεύει τις δηλητηριώδεις ιδέες του για τους Εβραίους το 1919 και ως εκδότης της εφημερίδας του κόμματος και συγγραφέας άρθρων, φυλλαδίων και βιβλίων, διέδωσε το μήνυμα του μίσους που εξέπεμπε το κόμμα. Αργότερα έγινε ο εκπρόσωπος του Φύρερ για θέματα ιδεολογίας, και τα πλήθη σε πόλεις και χωριά σε όλο το Ράιχ τον υποδέχονταν με επευφημίες και σημαίες. Το θεωρητικό αριστούργημά του, *Der Mythos des 20. Jahrhunderts* (Ο μύθος του 20ού αιώνα), πούλησε περισσότερα από ένα εκατομμύριο αντίτυπα και μαζί με το *Mein Kampf* (Ο Αγών μου) του Χίτλερ θεωρούνταν θεμελιώδες κείμενο της ναζιστικής ιδεολογίας. Στα δυσνόητα έργα του δανείστηκε από άλλους ψευτοδιανοητές απαρχαιωμένες ιδέες για τις φυλές και την ιστορία του κόσμου, τις οποίες ενσωμάτωσε σε ένα δικό του σύστημα πολιτικών πεποιθήσεων. Τοπικοί και περιφερειακοί κομματικοί ηγέτες τού έλεγαν ότι εκφώνησαν χιλιάδες ομιλίες έχοντας υπόψη τους τα δικά του λόγια.

«Εδώ», καυχόταν ο Ρόζενμπεργκ στο ημερολόγιό του, «βρήκαν καθοδήγηση και υλικό για τη μάχη». Ο Ρούντολφ Ες⁹, διοικητής του στρατοπέδου θανάτου του Άουσβιτς, στο οποίο εξολοθρεύτηκαν πάνω από ένα εκατομμύριο άνθρωποι, δήλωσε ότι τα λόγια τριών ειδικά ηγετών τον προετοίμασαν ψυχολογικά για να εκπληρώσει την αποστολή του: του Χίτλερ, του Γκέμπελς και του Ρόζενμπεργκ.

Στο Γ΄ Ράιχ ένας ιδεολόγος μπορούσε να δει τις φιλοσοφίες του να γίνονται πράξη, και οι ιδέες του Ρόζενμπεργκ είχαν μοιραίες συνέπειες.

«Ξανά και ξανά με κυριεύει η οργή¹⁰ όταν σκέφτομαι τι έκαναν αυτά τα παράσιτα, οι Εβραίοι, στη Γερμανία», έγραφε στο ημερολόγιό του το 1936. Αλλά έχω τουλάχιστον μια ικανοποίηση: ότι έβαλα το λιθαράκι μου στην αποκάλυψη αυτής της προδοσίας». Οι ιδέες του νομιμοποίησαν και δικαιολόγησαν τη δολοφονία εκατομμυρίων ανθρώπων.

Τον Νοέμβριο του 1945 συγκροτήθηκε στη Νυρεμβέργη έκτακτο Διεθνές Στρατοδικείο για να δικάσει τους πλέον διαβόητους επιζήσαντες Ναζί για εγκλήματα πολέμου – ανάμεσά τους και τον Ρόζενμπεργκ. Το κατηγορητήριο βασίστηκε στα αναρίθμητα γερμανικά έγγραφα που κατέσχεσαν οι Σύμμαχοι στο τέλος του πολέμου. Ο Χανς Φρίτσε, ο οποίος παραπέμφθηκε ως εγκληματίας πολέμου για τον ρόλο που είχε όταν ήταν προϊστάμενος της Υπηρεσίας Ειδήσεων του Υπουργείου Προπαγάνδας, είπε σε έναν ψυχίατρο της φυλακής κατά τη διάρκεια της δίκης ότι ο Ρόζενμπεργκ συνέβαλε καθοριστικά στη διαμόρφωση της φιλοσοφίας του Χίτλερ κατά τη δεκαετία του 1920, πριν ανέλθουν οι Ναζί στην εξουσία. «Κατά τη γνώμη μου, ασκούσε τεράστια επιρροή στον Χίτλερ την περίοδο κατά την οποία εκείνος ακόμα έκανε κάποιες σκέψεις», είπε ο Φρίτσε, ο οποίος τελικά αθωώθηκε στη Νυρεμβέργη, αλλά καταδικάστηκε αργότερα σε φυλάκιση εννέα ετών από γερμανικό δικαστήριο αποναζικοποίησης. «Η σημασία του Ρόζενμπεργκ έγκειται στο ότι οι θεωρητικές ιδέες του στα χέρια του Χίτλερ έγιναν πραγματικότητα [...] Το τραγικό είναι ότι οι φανταστικές θεωρίες του Ρόζενμπεργκ υλοποιήθηκαν».

Κατά κάποιο τρόπο, ισχυρίστηκε ο Φρίτσε, ο Ρόζενμπεργκ ήταν αυτός που έφερε «την κύρια ευθύνη¹¹ από όλους όσοι κάθονται εδώ στο εδώλιο του κατηγορουμένου».

Στη Νυρεμβέργη ο επικεφαλής της ομάδας των Αμερικανών κατηγορών, Ρόμπερτ Χ. Τζάκσον, κατηγορήσε τον Ρόζενμπεργκ ως τον «πνευματικό αρχιερέα της "κυρίαρχης φυλής"»¹². Οι δικαστές έκρι-

ναν τους Ναζί ένοχους για εγκλήματα πολέμου και στις 16 Οκτωβρίου 1946, μέσα στη νύχτα, η ζωή του Ρόζενμπεργκ τελείωσε στην άκρη ενός σχοινού.

Τις επόμενες δεκαετίες οι ιστορικοί, προσπαθώντας να κατανοήσουν τα πώς και τα γιατί της μεγαλύτερης καταστροφής του αιώνα, μελέτησαν τα εκατομμύρια έγγραφα που διέσωσαν οι Σύμμαχοι στο τέλος του πολέμου. Ο όγκος των τεκμηρίων ήταν τεράστιος και περιλάμβανε απόρρητα στρατιωτικά αρχεία, αναλυτικές απογραφές λαφύρων, προσωπικά ημερολόγια, διπλωματικά έγγραφα, ηχογραφήσεις τηλεφωνικών συνομιλιών, ανατριχιαστικά γραφειοκρατικά υπομνήματα για μαζικές δολοφονίες. Μετά το τέλος των δικών, το 1949, οι Αμερικανοί κατήγοροι έκλεισαν τα γραφεία τους και τα γερμανικά έγγραφα μεταφέρθηκαν σε ένα παλιό εργοστάσιο κατασκευής τορπιλών στις όχθες του ποταμού Πότομακ, στην πόλη Αλεξάντρια της Βιρτζίνια. Εκεί τα έγγραφα ταξινομήθηκαν προκειμένου να αρχειοθετηθούν στα Εθνικά Αρχεία. Έγιναν μικροφίλμ και τα περισσότερα πρωτότυπα επιστράφηκαν στη Γερμανία.

Κάτι συνέβη όμως στο μεγαλύτερο μέρος του κρυφού ημερολογίου του Ρόζενμπεργκ. Δεν έφτασε ποτέ στην Ουάσιγκτον. Δεν αντιγράφηκε, δεν μεταφράστηκε και δεν μελετήθηκε ποτέ στο σύνολό του από τους μελετητές του Γ΄ Ράιχ.

Τέσσερα χρόνια αφότου ξεθάφτηκε από την κρύπτη του βαυαρικού ανακτόρου, το ημερολόγιο εξαφανίστηκε.